



Presenting a Model for Entrepreneurial Teacher Training Based on Grounded Theory

Reza Saemehraban¹

1. Department of Educational Management, Central Organization of Farhangian University, Tehran, Iran.
E-mail: saiemehraban@cfu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 19 Jul 2024

Received in revised form:
08 Dec 2024

Accepted: 09 Dec 2024

Available online: 09 Dec
2024

Keywords:

Entrepreneurship
Education,
Entrepreneurial Schools,
Entrepreneurial Teacher,
Education System,
Grounded Theory.

ABSTRACT

Entrepreneurial teacher training, within the framework of the fundamental transformation policy of education, has recently become a significant concern for policymakers and a subject of research for scholars in this field. However, one of the research gaps in this domain is the focus of studies on educational requirements, while neglecting the systematic and comprehensive exploration of environmental, structural, and consequential requirements. The purpose of this study is to present a model for entrepreneurial teacher training within the education system. This qualitative research was conducted using a grounded theory approach. Data were collected through semi-structured interviews with 20 key informants who had knowledge and lived experience regarding the phenomenon under study. Based on Strauss and Corbin's coding paradigm, the data were categorized into three phases: open, axial, and selective coding using MAXQDA software, and the relationships between categories were determined. To assess the validity of the findings, methods such as member checking, the appropriateness of interpretation judgments, and peer review were employed. For assessing reliability or transferability, inter-coder agreement was used. The findings revealed 220 conceptual constructs (codes), categorized into 39 categories and 6 cluster categories, including causal factors, central phenomenon, contextual factors, environmental factors, strategies, and outcomes, which impact the phenomenon of entrepreneurial teacher training. The theoretical framework for the requirements of entrepreneurial teacher training in this study provides a solid scientific tool for planning entrepreneurial teacher training programs and making informed decisions.

Education and Management of Entrepreneurship, 2024, Vol. 3, No. 3, pp 93-113

Cite this article: Saemehraban, R. (2024). Presenting a Model for Entrepreneurial Teacher Training Based on Grounded Theory. *Education and Management of Entrepreneurship*, 3 (3), 93-113. doi: 10.22126/eme.2024.10885.1108 (in Persian).



© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2024.10885.1108>

Publisher: Razi University

Extended Abstract

Introduction

One of the most important approaches to addressing the challenges facing the education system, such as the increasing number of unskilled, unmotivated, and non-creative graduates, is the focus on entrepreneurship. The development of an entrepreneurial culture within society can lead to the formation of a generation that, instead of waiting for government employment, becomes productive and creative individuals. Achieving this goal requires the teaching of entrepreneurship education in schools. Entrepreneurship education refers to a set of activities within the curriculum that familiarizes students with the necessary skills for starting a business, similar to what is taught in undergraduate entrepreneurship courses. In this context, the training of entrepreneurial teachers, as one of the priorities of the fundamental transformation policy of education, has always been a key concern for policymakers and researchers in this field. However, one of the research gaps in this area is the emphasis solely on educational requirements while neglecting a comprehensive and systematic study of environmental, structural, and consequential requirements. This study aims to identify and prioritize these requirements, making a novel contribution toward the realization of entrepreneurial teacher training within the country's educational system.

Research Method

This study was conducted using a qualitative approach and grounded theory methodology. For data analysis, a three-stage coding process was applied. The study is applied in terms of its purpose and classified as a qualitative study based on the type of data. To identify the concepts and categories related to the requirements for entrepreneurial teacher training, semi-structured interviews with experts were utilized. The participants included 20 specialists, professors, and experts in the fields of entrepreneurship and educational sciences from prestigious universities in the country (Faculty of Entrepreneurship at the University of Tehran, University of Teacher Education, and Shahid Rajaei University), as well as representatives from the Ministry of Labor and the Ministry of Education. These individuals held at least a doctoral degree and had relevant executive and educational experience related to the research topic. They were selected through purposive sampling. The selection of participants was based on the theoretical saturation principle. The collected data were processed using MAXQDA software and analyzed thematically. To ensure the validity of the findings, methods such as triangulation and peer review were employed.

Results and Discussion

In this study, aimed at identifying the requirements for entrepreneurial teacher training, findings related to various factors, including causal, intervening, contextual, strategies, and outcomes, were extracted from thematic analysis of interviews with experts and categorized into tables. In the causal factors section, curriculum organization and core competencies were identified as essential elements. The curriculum must be designed in a coordinated manner within a defined framework, and its content should be skill-oriented and practical. Entrepreneurial teacher competencies include entrepreneurial spirit, teaching, and professional skills, which require personal traits such as creative and critical thinking, and responsibility. In the contextual factors section, the need for supportive laws and regulations was highlighted, which should be aligned with the development of educational frameworks and support for entrepreneurial teachers. Furthermore, the necessity to provide resources and facilities, such as standardized spaces and electronic tools, was emphasized. In the environmental factors section, the entrepreneurial ecosystem was recognized as an important context, encompassing entrepreneurial culture, business opportunities, and supportive laws and regulations. Finally, strategies for entrepreneurial teacher training, such as active and project-based teaching methods, holding workshops on risk-taking and entrepreneurship, and creating specialized training courses for entrepreneurial teachers, were proposed. These findings highlight the need for the development of programs and strategies aimed at empowering teachers in the field of entrepreneurship and creating a supportive environment.

Conclusion and Recommendations

The findings of this study highlight the significance of various dimensions of entrepreneurial teacher

training in the Iranian education system. This research identified the key themes in entrepreneurial teacher training and demonstrated that the three core competencies of entrepreneurial teachers (knowledge, insight, and skills) must be simultaneously reinforced in the educational process. According to the findings, competencies include not only academic knowledge but also attitudes and practical skills that can have a significant impact on the development of entrepreneurship. The study also revealed that curricula and practical training programs, particularly creative teaching methods and innovative assessment techniques, are effective factors in strengthening entrepreneurial teacher training. Furthermore, an examination of the environmental and contextual dimensions of entrepreneurial teacher training indicated the need to focus on the entrepreneurial ecosystem and the impact of cultural and social factors on the development of these competencies. Environmental conditions, including cultural, economic, and social changes, play a crucial role in the acceptance and promotion of entrepreneurship, especially among teachers. As a result, it is recommended that the framework developed in this research, along with its sub-components, be incorporated into the curricula of teacher training universities such as the University of Teacher Education and Shahid Rajaei Teacher Training University. This framework should emphasize the attitudinal and skill-based aspects of entrepreneurial teacher training and prioritize operational training methods based on workshops, adaptive learning, and social learning. Additionally, inter-sectoral coordination among various national institutions, such as municipalities, banks, the Ministry of Labor, and production and industrial organizations, is necessary to facilitate the movement of entrepreneurial teacher education students. Moreover, it is recommended that entrepreneurship education begin at an early age and continue throughout all levels of education up to the university level. Professional empowerment programs for teachers, continuous monitoring and evaluation, and strengthening interactions between cultural and religious organizations, media, and executive bodies are other key recommendations of the research. To achieve these goals, a dedicated unit should be established for policy-making, monitoring, and evaluating the entrepreneurial teacher training model in universities to continuously improve the quality of this process.



ارائه الگوی تربیت معلم کارآفرین مبتنی بر تئوری داده‌بنیاد

رضا ساعی مهربان^۱

۱. گروه مدیریت آموزشی، سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

رایانامه: saiemehraban@cfu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

تربیت معلم کارآفرین در چارچوب سیاست تحول بنیادین آموزش و پرورش، چندی است دغدغه سیاست‌گذاران و موضوع پژوهش پژوهشگران این عرصه است. با این حال، یکی از خلأهای پژوهشی در این عرصه، تمرکز مطالعات بر الزامات آموزشی و مغفول ماندن از مطالعه نظام‌مند و جامع الزامات محیطی، ساختاری و پیامدی است. هدف پژوهش حاضر ارائه الگوی تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت است. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش نظریه برخاسته از داده‌ها انجام شد. داده‌ها از راه مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۲۰ نفر از مطلعان کلیدی که در زمینه پدیده مورد مطالعه دانش و تجربه زیسته داشتند، گردآوری و بر اساس پارادایم کدگذاری اشتراوس و کوربین، طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA دسته‌بندی و روابط میان مقوله‌ها تعیین شد. در راستای بررسی روایی یافته‌ها از روش پایش اعضا، مناسب بودن مبنای داوری تفسیرها و رویکرد بازبینی توسط همکار و برای بررسی قابلیت پایایی یا انتقال‌پذیری نیز از روش توافق بین دو کدگذار استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که ۲۲۰ سازه مفهومی (کد)، دسته‌بندی شده در ۳۹ مقوله و ۶ مقوله خوشه‌ای شامل عوامل علی، پدیده محوری، عوامل زمینه‌ای، عوامل محیطی، راهبردها و پیامدها بر پدیده تربیت معلم کارآفرینی تأثیر می‌گذارند. چارچوب نظری الزامات تربیت معلم کارآفرین در پژوهش حاضر، ابزار علمی مناسبی برای برنامه‌ریزی تربیت معلمان کارآفرین و تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مناسب فراهم می‌سازد.

نوع مقاله:

مقاله علمی - پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۲۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۹/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹

دسترسی آنلاین: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹

کلیدواژه‌ها:

آموزش کارآفرینی،

مدارس کارآفرین،

معلم کارآفرین،

نظام تعلیم و تربیت،

نظریه بنیانی.

آموزش و مدیریت کارآفرینی، دوره ۳، شماره ۳، سال ۱۴۰۳، صفحات ۹۳-۱۱۳

استناد: ساعی مهربان، رضا (۱۴۰۳). ارائه الگوی تربیت معلم کارآفرین مبتنی بر تئوری داده‌بنیاد. *آموزش و مدیریت کارآفرینی*، ۳(۳)، ۹۳-۱۱۳.

doi: 10.22126/eme.2024.10885.1108



© نویسندگان

DOI: <https://doi.org/10.22126/eme.2024.10885.1108>

ناشر: دانشگاه رازی

مقدمه

از رویکردهای مهمی که می‌تواند آموزش کشور را در برابر چالش‌های پیش رو (نظیر؛ فارغ‌التحصیلان بی‌مهارت، بی‌انگیزه و غیر خلاق) مصون بدارد، توجه به پدیده کارآفرینی است (آحمد و همکاران^۱، ۲۰۲۰). اگر بخواهیم فرهنگ جامعه را به سوی کارآفرینی پیش ببریم می‌توانیم در آینده شاهد نسلی باشیم که به جای انتظار تولید شغل از دولت، هرکدام به یک فرد مولد تبدیل شوند (آهنچیان و قرونه، ۱۳۹۸) و این امر محقق نمی‌شود مگر اینکه آموزش کارآفرینی از مدارس آغاز شود، آموزش کارآفرینی به مجموعه فعالیت‌هایی اشاره دارد که در آن برنامه درسی یاد دادن نحوه راهاندازی یک کسب‌وکار را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهد، مثل آنچه در رشته‌ی دانشگاهی کارآفرینی اتفاق می‌افتد (کلاندت^۲، ۲۰۰۶).

در نظام آموزش و پرورش ایران، اگرچه تلاش‌هایی جهت دستیابی به هدف ایجاد و توسعه فرهنگ و عمل کارآفرینی انجام شده است؛ از جمله در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش موضوع کارآفرینی و آموزش آن در مدارس با هدف «پرورش تربیت‌یافتگانی با حداقل داشتن یک مهارت مفید در طول دوران تحصیل قبل از دانشگاه برای تأمین معاش حلال به‌گونه‌ای که در صورت جدایی از نظام رسمی تعلیم و تربیت در هر مرحله، توانایی تأمین زندگی خود و اداره خانواده را داشته باشند» مورد تأکید قرار گرفته و در همین راستا از سال تحصیلی ۱۳۹۷-۱۳۹۶ در مقاطع تحصیلی فنی و حرفه‌ای و نظری واحد درسی آموزش کارآفرینی تدریس می‌شود، با این حال تلاش‌ها به‌گونه‌ای نبوده است که چالش‌ها و خلأهای موجود در این عرصه را برطرف سازد. از جمله، وجود دوره‌های آموزشی اثربخش برای آموزش کارآفرینی به دانش‌آموزان از مسائل مهم نظام آموزشی ملی است.

برنامه‌های مهارت‌آموزی چون ایجاد مدارس کاردانش، موفق به تکمیل خلأ مهارت دانش‌آموزان نشده و با وجود اجرای برنامه‌های مختلف و متنوع آموزشی و هزینه‌های گزاف این بخش از نظام تعلیم و تربیت در شرایط موجود، همچنان شاهد پدیده بیکاری^۳ هستیم. خلأ و مسئله محوری دیگر معطوف به بهره‌مندی از سرمایه‌های انسانی آموزش کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت یعنی معلمان کارآفرینی است. با وجود اهمیت و جایگاه معلم و تخصص و تعهد او در محیط آموزشی، آمار و اطلاعات نشان می‌دهد از قریب ۸۰۰۰ معلمی که دروس کارآفرینی مقاطع کاردانش، فنی - حرفه‌ای و نظری را تدریس می‌کنند، تقریباً اکثریت آنان فارغ‌التحصیل رشته‌ی کارآفرینی نمی‌باشند، از سویی، استفاده از تعداد انگشت‌شمار معلمان که مجهز به تخصص کارآفرینی و توانمندی اجرای درست آموزش‌های کارآفرینی هستند نیز، با موانع مختلف ساختاری، مدیریتی و آموزشی مواجه است.

بدین ترتیب، در شرایط پیچیده، دشوار و توأم با کاستی‌ها و چالش‌های متعدد مورد اشاره، انجام مطالعات علمی به‌منظور شناسایی الزامات تربیت معلمان کارآفرین و توسعه شایستگی‌ها و صلاحیت‌های آن‌ها با هدف ارتقای کیفیت و بهره‌وری موضوع کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت ایران، امری بسیار حیاتی است. بر این اساس، سؤال محوری این است که چارچوب مفهومی مناسب برای شناسایی و درک چیرستی و ماهیت ابعاد و مؤلفه‌های الزامات تربیت معلمان کارآفرین که بتواند نقشه راه مؤثری را برای تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های راهبردی تربیت و توسعه معلمان کارآفرین در اختیار سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و مدیران نظام آموزش و پرورش قرار دهد، کدام است؟ در راستای پاسخگویی به سؤال اصلی پژوهش، اهداف ذیل مورد نظر قرار گرفت.

1. Ahmed et al.

2. Klandt

۳. با توجه به گزارش مرکز آمار ایران در بهار ۱۳۹۶، ۶/۴۰ درصد جمعیت کشور را جمعیت فعال اقتصادی کشور (۱۰ سال به بالا) تشکیل می‌دهد که ۶/۱۲ درصد از این جمعیت بیکار هستند همچنین نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله ۴/۲۶ درصد است.

- ۱- شناسایی الزامات تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت ایران.
- ۲- مقوله‌بندی و تعیین مؤلفه‌های الزامات تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت ایران.
- ۳- مقوله‌بندی و تعیین نشانگرهای الزامات تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت ایران.
- ۴- تعیین اولویت و اهمیت ابعاد و مؤلفه‌های تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت ایران.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

سیاست‌گذاران و نظریه‌پردازان به اهمیت فزاینده نظام‌های آموزشی در توسعه و گسترش کارآفرینی به‌عنوان یک واقعیت اجتناب‌ناپذیر و عامل توسعه و رشدیافتگی کشورها پی برده‌اند و با مطرح کردن اهمیت فوق‌العاده کارکرد نظام آموزشی در زمینه آموزش کارآفرینی، رشد و توسعه را حاصل و میوه آموزش و آموزش کارآفرینی را از مباحث مهم در این زمینه عنوان کرده‌اند (پارکر^۱، ۲۰۱۸). کارآفرینی فرایندی اکتسابی است و بهترین زمان برای آموزش مهارت‌های مختلف کارآفرینی همان دوران آموزش‌های مدرسه و قبل از آن است. همچنین صفاتی از قبیل انگیزه دستیابی به موفقیت، تمایل به خوداتکایی، خلاقیت و نوآوری، گرایش شدید به پیش‌قدمی، ریسک‌پذیری، فرصت‌یابی، هدف‌گذاری، خودآگاهی، تسلط بر رفتار و پافشاری و مقاومت در انجام کار از جمله خصوصیات است که در برنامه درسی کارآفرینی باید گنجانده و توسط معلمان اجرا شود (مرتضی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۶). از سوی دیگر، معلم کارآفرینی نیز باید توانایی و شایستگی لازم را برای مواجهه با حیطه‌های تخصصی، در دانش‌آموز و دانش‌آموخته به وجود آورده و از مطالب متناسب با کارآفرینی برای دانش‌آموزان استفاده نماید (شجاعی و همکاران، ۱۳۹۸).

از نظر دراکر هر شخصی که بتواند تصمیم بگیرد، می‌تواند کارآفرین شدن و رفتار کارآفرینانه را بیاموزد. گرچه کارآفرینان با ویژگی‌های شخصیتی معینی مانند تیزهوشی و انرژی زیاد به دنیا می‌آیند، اما این مشخصات را به‌وسیله آموزش، توسعه می‌دهند (تیمونز، ۱۹۹۹). یافته‌ها نشان داده است، احتمال شکست کارآفرینانی که تنها تجربه دارند و آموزش لازم را ندیده‌اند، زیاد است، اما کارآفرینانی که هم تجربه دارند و هم آموزش دیده‌اند، کاملاً موفق هستند از این‌رو، در حال حاضر آموزش کارآفرینی به یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین فعالیت‌های دانشگاه‌ها تبدیل شده است. (وسپر^۲، ۱۹۹۳).

در راستای توسعه کارآفرینی، نقش معلمان کارآفرینی به‌ویژه در ارتباط با آموزش و انتقال محتوای برنامه درسی کارآفرینی توسط معلمان به فراگیران نقشی بی‌بدیل است. هینونن و پویکیجوجکی^۳ (۲۰۰۶) ابعادی از ضرورت‌های رویکرد کارآفرینانه به آموزش کارآفرینی شامل: تأکید بر نقش کلیدی کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها و همچنین توجه به روش‌های یاددهی عملی در آموزش کارآفرینی را مطرح کرده‌اند. چالش اصلی آموزش کارآفرینی، تسهیل یادگیری به دلیل حمایت از فرایندهای کارآفرینانه است. روش‌های یاددهی سنتی بایستی توسط رویکرد کارآفرینانه شامل یادگیری در عرصه عمل و فراهم کردن فرصت‌های مشارکت فعال دانشجویان در محیط یادگیری تکمیل شوند. پژوهش بیان‌شده، دو بعد اساسی آموزش کارآفرینی شامل موضوع یاددهی (کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها) و روش یاددهی (یادگیری در عرصه عمل و مشارکت فعال دانشجویان در یادگیری) را به‌صورت ضمنی به‌عنوان ضرورت‌های مهارتی مربیان و استادان کارآفرینی مطرح می‌کند.

کمیسیون اروپا در گزارش سال ۲۰۰۸ میلادی با تأکید بر جایگاه کارآفرینی در آموزش تلاش کرده تا معیارهای آموزش کارآمد کارآفرینی را مطرح کند. مربیان و استادان کارآفرینی برای یاددهی موفق در رشته کارآفرینی بایستی

1. Parker
2. Vesper
3. Heionon & Poikijoki

موردی را داشته باشند که شامل: یاددهی مبتنی بر ارائه تجربیات و وقایع واقعی از محیط‌های کسب‌وکار به‌ویژه از زندگی خود (مربی یا استاد)، داشتن تجربه کسب‌وکار، توانایی حفظ ارتباطات شخصی قوی با بخش کسب‌وکار و در نهایت استفاده از شیوه‌های ویژه آموزش کارآفرینی، شامل: کارهای گروهی برای خلق ایده‌های کسب‌وکار، مطالعه موردی و کارگاه‌های برنامه‌ریزی کسب‌وکار.

کارن ون دام و همکاران^۱ (۲۰۰۹) به شایستگی‌های اثرگذار در شکل‌گیری رفتار کارآفرینانه معلمان توجه کردند. تربن‌بگر^۲ (۲۰۰۶) در پاسخ سؤال «روش‌های متداول یاددهی توسط معلمان کارآفرینی، برای رسیدن به اهداف یادگیری کارآفرینانه» بیان می‌کند، روش‌های جدید یادگیری مانند یادگیری الکترونیکی و روش‌های مبتنی بر عمل و نقش‌آفرینی فعال فراگیران مانند ایفای نقش^۳ باید بیش‌تر استفاده شود. در این پژوهش معیارهای استادان کارآفرینی برای یاددهی مناسب شامل الزام به گذراندن دوره آموزش دانش کارآفرینی ویژه استادان و داشتن تجربه شخصی کارآفرینی است. در این مطالعه الزامات حرفه‌ای مربیان و استادان کارآفرینی از سه جنبه: روش‌های یاددهی، کسب دانش کارآفرینی و داشتن تجربه کارآفرینی بررسی شده است.

در سطح مطالعات داخلی نیز پژوهشگران از زوایای متعدد پدیده کارآفرینی در نظام تعلیم و تربیت را مورد بررسی قرار داده‌اند. از جمله، محمدپور و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی مفهومی برای تربیت دانشجومعلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان» با استفاده از روش پژوهش کیفی الزامات تربیت دانشجومعلم کارآفرین را شامل: حمایت اداری و پشتیبانی دانشگاه، استقرار نظام کارآفرینی در چشم‌اندازها و رسالت‌های دانشگاه، رهبری کارآفرینانه، فرهنگ نوآوری و خلاقیت، شایستگی‌های کارآفرینانه، آموزش رسمی، آموزش غیر رسمی، مراکز رشد و پژوهانه عنوان کردند.

پارسا و شیخ (۱۳۹۷) با بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر پرورش استعداد کارآفرینی هنرجویان هنرستان‌های دولتی کاردانش شهر اهواز با استفاده از روش توصیفی - همبستگی نشان دادند بیشترین فراوانی مؤلفه استعداد کارآفرینی به ترتیب مربوط به مؤلفه خلاقیت و نیاز به موفقیت و کمترین مؤلفه مربوط به مرکز کنترل است.

نجفی هزارجریبی و اشرفی (۱۳۹۶) ضمن شناسایی نشانگان کارآفرینی معلمان و ارزیابی وضع موجود آن با استفاده از روش پژوهش آمیخته ابعاد خلاقیت، مهارت‌های آموزشی، ویژگی‌های شخصیتی، خودکارآمدی، دانش‌افزایی، کارگروهی، مهارت ارتباطی و تفکر حل مسئله را به‌عنوان نشانگان معلمان کارآفرین مطرح کردند. عزیزی و گودرزی (۱۳۹۵) با شناسایی شایستگی‌های کلیدی مربیان کسب‌وکار، «داشتن تجربه عمیق در کسب‌وکار»، «داشتن تجربه و آشنایی با چالش‌ها و نقاط کور کسب‌وکار»، «طرح‌ریزی فعالیت‌ها، تعریف چشم‌انداز و تعیین اهداف توسعه‌ای»، «داشتن اطلاعات مناسب از حوزه کاری شاگردان»، «قدرت تجزیه و تحلیل مسائل»، «ایجاد قرارداد مربیگری رسمی»، «ایجاد و حفظ شبکه ارتباطی با مربیان و متخصصان حوزه کسب‌وکار برای اشتراک‌گذاری ایده، دانش و تجارب با آن‌ها»، «هوشیاری نسبت به آخرین روندها و تغییرات محیط کسب‌وکار»، «انگیزه بخشی و امیدبخشی» را به‌عنوان الزامات مربیان کارآفرین مطرح کردند.

اجاقی و همکاران (۱۳۹۵) نیز در ارائه الگوی مفهومی مؤلفه‌های خرد و کلان نظام آموزش کارآفرینی، الگوی مفهومی مؤلفه‌های اثرگذار بر نظام آموزش کارآفرینی در سطح خرد (اهداف آموزشی کارآفرینی، محتوای درسی کارآفرینی، برنامه‌ها و سیاست‌های دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، مهارت‌های مدرسان و مربیان کارآفرینی و

1. Karen van Dam et al

2. Torben Bager

3. Role play

روش تدریس) و کلان (محیط سیاسی، اقتصادی و فرهنگی) را مورد تأکید قرار دادند.

سعادت و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی نقش مراکز تربیت معلم در توسعه کارآفرینی، بر الزاماتی نظیر؛ توجه به عواملی همچون حمایت از افراد کارآفرین، تأکید بر ابداع و خلاقیت به جای محفوظات، آموزش و استفاده از روش‌های فعال تدریس در مراکز آموزشی، آموزش محتوای درسی مربوطه، تغییر برنامه درسی و توجه به فضای فیزیکی مراکز آموزشی تأکید کردند.

سبزه (۱۳۹۴) در طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی برای کودکان پیش از دبستان و ارزشیابی آن از دیدگاه متخصصان برنامه درسی، کارآفرینی به‌عنوان یک نگرش و سبک زندگی، در قالب الگوی برنامه درسی کارآفرینی و بر پایه سه مؤلفه اصلی دانش، نگرش و مهارت کارآفرینی برای کودکان پیش از دبستان با محوریت ویژگی‌های خلاقیت، تمایل به کار و تلاش مستمر، کنجکاوی، پویایی و فعالیت مداوم، مثبت‌اندیشی، استقلال‌طلبی، میل به موفقیت و مسئولیت‌پذیری را مورد تأکید قرار دادند.

خسرو سلجوقی (۱۳۹۲) در بررسی نقش آموزش‌های کارآفرینی در نظام آموزش و پرورش ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران بر ویژگی‌های فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایتمند، دارای وجدان کاری، انضباط، روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی را مطرح کردند. جعفری مقدم و فخارزاده (۱۳۹۰) در مطالعه توسعه کتاب نگرش کارآفرینانه در کتاب‌های درسی دوره دبستان بر شاخص‌های تشخیص و بهره‌برداری از فرصت، کنترل ادراک شخصی، عزت نفس، میل به موفقیت، خلاقیت و نوآوری تأکید کردند.

گرائلی شیخ و پارسا (۱۳۹۰) با بررسی نقش معلم در پرورش ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینی فراگیران بر رویکردهای شاگردمدار و روش‌های خلاق تدریس، همسان ساختن انگیزه، درک و عمل، بازخورد در کلاس درس، نوع کیفیت سؤالات وی، تسلط بر موضوعات درسی و دادن انگیزه لازم به فراگیران، اهمیت به ایده‌های فراگیران، ویژگی‌های کارآفرینی در شخصیت معلم و استفاده از سؤالات واگرا تأکید کردند.

بررسی ادبیات پژوهش حاکی از آن است که پژوهشگران این عرصه عمدتاً الزامات تربیت معلمان کارآفرین و توسعه رویکرد کارآفرینی و آموزش کارآفرینی در نظام‌های تعلیم و تربیت را از بعد ویژگی‌های شخصی و برنامه درسی مورد توجه قرار داده‌اند. این در حالی است که پدیده کارآفرینی و تربیت معلمان کارآفرین به‌عنوان سرمایه‌های انسانی محوری نظام آموزش و پرورش از الزامات متعدد و متنوع ساختار و نظام پیچیده تعلیم و تربیت اثر می‌پذیرد؛ بنابراین مطالعات موجود در «تربیت معلمان کارآفرین» به وجوه متنوع الزامات تحقق رویکرد مورد نظر توجه جامع و نظام‌مندی نداشته‌اند و مطالعات اساساً نگاهی تک‌بعدی و جزئی‌نگرانه به بحث تربیت معلمان کارآفرین داشته است. در واقع می‌توان اذعان داشت، هر یک از پژوهشگران با نگاه خود جنبه‌های خاصی از ابعاد و مؤلفه‌های الزامات پدیده مورد مطالعه را بررسی کرده‌اند و در عمل، چارچوب جامع و یکپارچه‌ای که به‌صورت شفاف و نظام‌مند، الزامات تربیت معلم کارآفرین در نظام تعلیم و تربیت را مورد بررسی قرار داده باشد، ارائه نشده است، پژوهش حاضر تلاشی در جهت پر کردن این شکاف نظری است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی و بر اساس نوع داده‌ها در گروه مطالعات کیفی قرار می‌گیرد. به‌منظور ارائه الگوی تربیت معلم کارآفرین از رویکرد کیفی و روش نظریه‌برخاسته از داده‌ها و ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان انجام پذیرفت. سؤال‌ها در چهار محور به شرح ذیل ارائه شدند؛ ۱- چه ویژگی‌ها و خصوصیات را برای نظام تربیت

معلم کارآفرینی ضروری می‌دانید؟ ۲- از نظر شما ویژگی‌ها و خصوصیات برنامه درسی اثربخش مبتنی بر شایستگی‌های کارآفرینی برای تربیت معلم کارآفرینی چیست؟ ۳- به نظر شما معلمان و مربیان نظام تربیت معلم کارآفرینی باید از چه ویژگی‌ها و خصوصیات در فرایند آموزش، ارزشیابی و توسعه تربیت معلم کارآفرینی بهره‌مند باشند؟ ۴- از نظر شما از دانش‌آموختگان نظام تربیت معلم کارآفرینی چه الگوهای دانشی، مهارتی و نگرشی انتظار است؟

بدین ترتیب، داده‌های پژوهش از مسیر مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۲۰ نفر از مطلعان کلیدی شامل اساتید و متخصصین کارآفرینی و علوم تربیتی از دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه شهید رجایی، وزارت کار و وزارت آموزش و پرورش با حداقل مدرک دکتری با مدرک تحصیلی دکتری تخصصی و دارای مطالعات و آثار علمی منتشر شده و دانش و تجربه زیسته در زمینه موضوعات کارآفرینی و تربیت معلم، گردآوری و انتخاب نمونه در آن به صورت هدفمند و نظری^۱ انجام شد. بدین معنا که اطلاع‌رسانان کلیدی با توزیع مناسب در گروه‌های هدف بر اساس موضوع پژوهش (خبرگان، اساتید و متخصصین کارآفرینی و علوم تربیتی) انتخاب شدند و نظری آن بدین معنا است که کفایت لازم را برای رسیدن به سطح اشباع نظری دارد؛ یعنی مصاحبه با مصاحبه‌شوندگان تا جایی ادامه پیدا می‌کند که اطلاعات ایشان، نکته و محتوای جدیدی به اطلاعات قبلی اضافه نکند.

داده‌های حاصل از انجام مصاحبه با خبرگان با روش تحلیل مضمون در بستر نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شدند. با هدف بررسی روایی^۲ یا باورپذیری^۳ ابزار پژوهش، از راهبرد (غوطه‌وری)^۴ استفاده شد. بدین منظور، در رفت و برگشت‌های متوالی، مضامین پایه استخراج شده از متن مصاحبه‌ها مورد بررسی و بازنگری قرار گرفته است. بازبینی توسط همکار، روش دیگری برای افزایش دقت علمی تحقیق (کیفی) است. به این منظور، دو نفر از خبرگان عرصه پژوهش، فرایند تحلیل و صورت‌بندی داده‌های به دست آمده را بازبینی کردند. قابلیت پایایی یا انتقال‌پذیری^۵، نیز به روش پایایی بازآزمون و توافق بین دو کدگذار شامل مقوله‌بندی مجدد مفاهیم توسط پژوهشگر همکار و مقایسه نظر پژوهشگر با خبره انجام شد.

تحلیل‌ها و یافته‌های پژوهش

در این بخش از پژوهش با هدف شناسایی الزامات تربیت معلم کارآفرین، مفاهیم کلیدی با استفاده از روش تحلیل مضمون از متن مصاحبه با خبرگان استخراج و به روش کدگذاری سه مرحله‌ای و بر اساس مبانی نظری دسته‌بندی شدند. دستاورد حاصل در چارچوب جدول‌های ۱ تا ۶ ارائه شده است.

جدول ۱. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های عوامل علی تربیت معلم کارآفرین

مضمین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده	سازمان‌دهنده	
اولیه	ثانویه	
سازمان‌دهی برنامه	تلفیق زمانی، شیوه تلفیق مکانی، افقی و ساختار دروس، برنامه درسی افقی، برنامه درسی ماریچ، برنامه درسی متقابل، شیوه‌های ارائه برنامه درسی، برنامه درسی گام‌به‌گام، ماژولار	
برنامه درسی	مبتنی بر شایستگی روان‌شناختی، مبتنی بر شایستگی اجتماعی، مبتنی بر شایستگی مدیریتی، مبتنی بر شایستگی‌های پداگوژی، انسجام محتوایی، تفکر عملی، تفکر نمادی، قابلیت تجسمی، تفکر انتزاعی، قابلیت نمادی، مبتنی بر تحولات سنی و فرایند رشد	

1. Purposive and Theoretical Sampling
2. Validity
3. credibility
4. Immersion
5. Transferability

ادامه جدول ۱. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های عوامل علی تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
	محتوای تخصصی	شهود کارآفرینانه، آموزش دانش عملکردی، برنامه درسی مبتنی بر شایستگی، عناصر و شرایط کارآفرینی، مبتنی بر چالش‌های فکری، نگرشی و اجرایی، منطبق با رشته‌ها و نیاز بازار کار، مبتنی بر زندگی کارآفرینان بزرگ، مبتنی بر دانش مدیریت، اقتصاد، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی، شناخت مأموریت واحدهای کار دانش و فنی حرفه‌ای
برنامه درسی	فعالیت‌های یادگیری	ترکیب تکالیف تئوری و عملی، فراگیری شهودی ایده‌ها، فعالیت‌های یاددهی یادگیری یادگیرنده‌محور، چالش‌های اجرایی
	طراحی آموزشی	تمرکز بر جنبه‌های عملی و نظری، تأکید بر دانش موضوعی تربیتی، تأکید بر طرح کسب‌وکار، تأکید بر رویکرد میان‌رشته‌ای و انسجام درونی دوره‌های آموزشی، سنجش یادگیری‌محور، بافت برنامه درسی انگیزه‌محور، آموزش مبتنی بر شایستگی، نقد خلاقانه، نگاه خلاقانه، استاندارد آموزش مبتنی بر توسعه حرفه‌ای
	روحیه کارآفرینی	رفتار تعاملی، ساختارشکن و نوآور، دارای تفکر انتقادی و خلاق، انعطاف‌پذیری شناختی، مسئولیت‌پذیری و گشادگی رفتار، مذاکره و شبکه‌سازی
	مهارت‌های معلمی	تسهیل‌کننده‌ی فرایند یاددهی یادگیری، توان و مهارت حل مسئله، اخلاق حرفه‌ای، انگیزه بخشی، توانایی برقراری ارتباط بین دروس
شایستگی‌های محوری	مهارت‌های تخصصی	آشنا با حوزه اقتصاد، تسلط بر آموزش و مهارت‌های کارآفرینی، بهره‌مندی از مهارت‌های کارآفرینان برتر، برخوردار از بینش و نگرش کارآفرینی، آشنا با فرصت‌های کارآفرینی، آشنا با مدیریت، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی کسب‌وکار
	ویژگی‌های شخصیتی	ویژگی‌های روان‌شناسی، ویژگی‌های شناختی، امیدوار و پرتلاش، فعال و دارای اعتماد به‌نفس، مهارت‌های تصمیم‌گیری، تفکر خلاق و انتقادی

عوامل علی تربیت معلم کارآفرین از راه غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۶۷ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه با خبرگان، منجر به ارائه ۹ مضمون سازمان‌دهنده ثانویه شد که ذیل مضامین سازمان‌دهنده اولیه؛ برنامه درسی و شایستگی‌های محوری دسته‌بندی شدند. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت از جمله؛ مصاحبه‌شونده کد (۲): «محتوای برنامه‌های درسی باید به‌صورت مجزا از هم سازمان‌دهی گردند و یک نوع هماهنگی بین آن‌ها وجود داشته باشد. همچنین بایستی سازمان‌دهی برنامه درسی بر اساس یک رویکرد و چارچوب مشخصی باشد به‌گونه‌ای که موضوعات مشابه در یک چارچوب خاصی قرار بگیرند». مصاحبه‌شونده کد (۶): اهداف کتاب‌ها باید مهارت‌محور شوند به‌طوری که دانش‌آموزان بتوانند آموخته‌های خود را در محیط واقعی پیاده کنند و از آن استفاده کنند. البته کتاب‌ها بهترین منبع انتقال دانش و مهارت‌ها هستند و نمی‌توان از آن صرف نظر کرد ولی باید در محتوا و ظاهر کتاب‌های کودکان تغییراتی ایجاد کرد.

جدول ۲. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پدیده اصلی تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
	دانش	آموزش تفکر خلاق، آموزش ایده تا محصول، آموزش تدوین طرح کسب‌وکار، آموزش تیم‌سازی، آموزش کسب درآمد، آموزش فروش، آموزش بازاریابی
شایستگی‌های سه‌گانه معلم کارآفرین	نگرش	پرورش روحیه هدف‌گرایی، پرورش روحیه دستاوردگرایی، پرورش روحیه استقلال‌طلبی، پرورش روحیه نوآوری، پرورش روحیه خلاقیت، پرورش روحیه توفیق‌طلبی، پرورش روحیه مسئولیت‌پذیری، پرورش روحیه ریسک‌پذیری، پرورش روحیه و شور کارآفرینی
	مهارت	تعامل با کسب‌وکارها، راه‌اندازی کسب‌وکار، توان حل مسئله، توانایی تعامل و برقراری ارتباط، مهارت تیم‌سازی، مهارت کار تیمی، تدوین طرح کسب‌وکار، مهارت بازاریابی

پدیده اصلی تربیت معلم کارآفرین از طریق غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۲۴ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه با خبرگان، منجر به ارائه سه مضمون سازمان‌دهنده اولیه شد که ذیل مضمون سازمان‌دهنده اولیه؛ شایستگی‌های سه‌گانه کارآفرینی دسته‌بندی شدند. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت. مصاحبه‌شونده کد (۴): «آموزش کارآفرینی به فراگیران کمک می‌کند تا بتوانند در مواقع بحرانی تصمیمات صحیح بگیرند و با شرایط جدید و سخت به‌راحتی کنار بیایند، روحیه شکست‌ناپذیری داشته باشند و تسلیم‌ناپذیر باشند، به خود اعتماد داشته باشند، شجاعت و شهامت در انجام کارهای خویش پیدا کنند». مصاحبه‌شونده کد (۱۲): «اکثر افرادی که مشغول کاری هستند و در جایی استخدام شده‌اند یا افرادی که هنوز در ابتدای راه هستند و هنوز شغلی ندارند، حداقل یک‌بار هم که شده به این موضوع فکر کرده‌اند که کسب‌وکار شخصی خودشان را راه‌اندازی کنند. راه‌اندازی یک کسب‌وکار برای هر کارآفرینی چالش‌برانگیز محسوب می‌شود».

جدول ۳. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های عوامل زمینه‌ای تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
ساختار قوانین و مقررات	سازوکار رهبری امور	سبک رهبری حمایتی، راهبری حمایتی امور اداری، علمی، منابع و مالی، ترکیب راهبردهای اثربخش رهبری و مدیریت امور
	چارچوب و ساختار سازمانی	برخوردار از نهاد سیاست‌گذاری نظام‌مند، تعیین استانداردهای ارزشیابی، شفاف‌سازی آیین‌نامه ارتقاء اعضای هیأت علمی، تعیین الزامات اجرایی سند تحول بنیادین، ساختار ارتباطی تعاملی با نهادهای برون و درون‌سازمانی
سازوکار منابع و امکانات	امکانات و تجهیزات	فضای استاندارد، بازارچه‌های کسب‌وکار، کافه ایده پردازی، رعایت استاندارد تجهیزات، بهره‌مندی از ابزار الکترونیکی و فناوری‌های تولید علم، تجاری‌سازی دستاوردهای علمی
امکانات	توانمندسازی و شبکه‌سازی	آموزش نیروهای تربیت معلم، تربیت معلم، معلم کارآفرینی، آموزش معلمان، تعامل مدرسین و معلمان کارآفرینی، ویژگی درونی، ویژگی انسانی، ویژگی ذهنی، استاندارد نیروی انسانی

عوامل زمینه‌ای تربیت معلم کارآفرین از راه غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۲۳ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه با خبرگان، منجر به ارائه چهار مضمون سازمان‌دهنده ثانویه شد که ذیل مضامین سازمان‌دهنده اولیه؛ ساختار قوانین و مقررات و سازوکار منابع و امکانات دسته‌بندی شدند. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت. مصاحبه‌شونده کد (۱۵): «به نظر نمی‌رسد آموزش کارآفرینی جایگاهی در مدارس کشور ما داشته باشد. در صورتی که در سایر کشورها در سال‌های اخیر به این مهم پرداخته شده است. بایستی حمایت‌های مالی و اداری بیشتری در این زمینه از آموزش کارآفرینی صورت بگیرد». مصاحبه‌شونده کد (۸): «آموزش‌ها به نحوی باشد که بتوانند توانمندی‌های کارآفرینی در معلمان را تقویت نمایند. آموزش کارآفرینی در مراکز تربیت معلم، دوره‌ای است که تجربه معلمان را برای زندگی و فعالیت در دنیای اطراف افزایش می‌دهد و به آنان نشان می‌دهد که با تأکید بر توانایی‌های خود، چه طریقی را برای داشتن زندگی و آینده بهتر برای خود و جامعه انتخاب نمایند. این تجارب به‌صورت بسیار مفیدی آینده را در برابر آن‌ها ترسیم نموده و آنان را در انتخاب‌ها و گزینش‌هایی که زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند یاری می‌دهد».

جدول ۴. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های عوامل محیطی تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
اکوسیستم کارآفرینی	محیط فرهنگی	ایجاد فرهنگ کارآفرین، پذیرش چند فرهنگی، ایجاد فرهنگ و حمایت از کارآفرینی، برخوردار از نگرش و قصد کارآفرینی

ادامه جدول ۴. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های عوامل محیطی تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
اکوسیستم کارآفرینی	محیط اقتصادی و سیاسی	فرصت‌های کسب‌وکار، تمرکز بر فرصت‌های منطقه‌ای، آگاهی از فرایند شغلی، تفکر طراحی، تولید و فن معامله، اطلاع از شبکه‌های تجاری، فرصت‌های محلی، فرصت‌های منطقه‌ای، فرصت‌های جهانی
	محیط قانونی و اداری	استفاده مؤثر از قوانین سازمان نوسازی، کاربری قانون نظام جامع آموزش فنی و حرفه‌ای، تعامل با وزارت علوم، معاونت علم و فناوری ریاست جمهوری، مراکز رشد و نوآوری، استارت‌آپ‌ها، وزارت کار

عوامل محیطی تربیت معلم کارآفرین از طریق غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۲۰ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه با خبرگان، به ارائه سه مضمون سازمان‌دهنده ثانویه که ذیل مضمون سازمان‌دهنده اولیه؛ اکوسیستم کارآفرینی دسته‌بندی شدند، انجامید. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت. مصاحبه‌شونده کد (۱۳): «یکی از عوامل مؤثر بر توسعه یا عدم توسعه آموزش‌های کارآفرینانه در مراکز تربیت معلم را باید در ضوابط مقررات قانونی جستجو نمود و این صورت مسئله‌ای را تعریف خواهد کرد که وجه مشخص آن عدم وجود آن را نمایان می‌سازد.

بر این اساس از نگاه کارشناسان و متخصصانی که در این مورد، مورد مصاحبه قرار گرفتند می‌توان مضمونی با عنوان فقدان قانون و مقررات مرتبط با آموزش‌های کارآفرینانه در ساختار سازمانی و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش کشور مشاهده کرد. فقدان چنین قوانینی هرگونه اقدام مقتضی را با اشکالات و مسائل زیادی روبه‌رو خواهد نمود تا جایی که می‌توان هر نوع اقدامی را به علت عدم حمایت‌های قانونی غیر موجه جلوه داد، کما اینکه وجود هرگونه اقدام در این زمینه از ضروریات کشور و جامعه محسوب می‌شود». مصاحبه‌شونده کد (۶): «دولت می‌تواند با پشتیبانی از کارآفرینان از نظر اقتصادی، تفکر ارزشمند بودن کارآفرینی و کارآفرین را در جامعه رواج دهد، در صورتی که این کار صورت بگیرد آموزش‌های جسته و گریخته آموزش و پرورش در مورد کارآفرینی در مدارس اثرات مثبتی بر معلمان خواهد داشت».

جدول ۵. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های راهبردهای تربیت معلم کارآفرین

مضامین	مضامین	مضامین پایه
سازمان‌دهنده اولیه	سازمان‌دهنده ثانویه	
سناریوهای آموزش	روش تدریس	رویکرد استقرایی، رویکردهای فعال تدریس، رویکردهای فعال یادگیری مبتنی بر شایستگی، مطالعه موردی، مصاحبه با کارآفرینان موفق، شبیه‌سازی، روش‌های چند استادی، جلسات بارش فکری، برگزاری کارگاه ریسک‌پذیری، آموزش پروژه‌ای، کارگاه خلاقیت، کارورزی در کارآفرینی، کارگاه کارآفرینی و تولید
	دوره‌های آموزشی	آموزش تخصصی کارآفرینی یک‌ساله، کارشناسی دبیری کارآفرینی، کارشناسی ارشد کارآفرینی، مدرس دانشگاه کارآفرینی، معلم ارشد کارآفرینی، دوره‌های کوتاه‌مدت بهسازی و توسعه
	سنجش ورودی	تعیین چارچوب صلاحیت حرفه‌ای، ارزشیابی شایستگی‌های کارآفرینی، سنجش شایستگی مدرسان، آزمون‌های سطح، آزمون رغبت سنج، آزمون مهارت‌های تصمیم‌گیری و مقابله با استرس
سناریوهای ارزشیابی	ارزشیابی تکوینی	سنجش برنامه‌ای، ارزشیابی از ایده، ارزشیابی برای پروژه‌های خرد، ارزشیابی موقعیت کارآفرینی، ارزشیابی طرح کسب‌وکار، ارزشیابی پروژه محور
	ارزشیابی نهایی	ارزشیابی عملکردی، خلق یک اثر جدید، پرتفو، کارپوشه

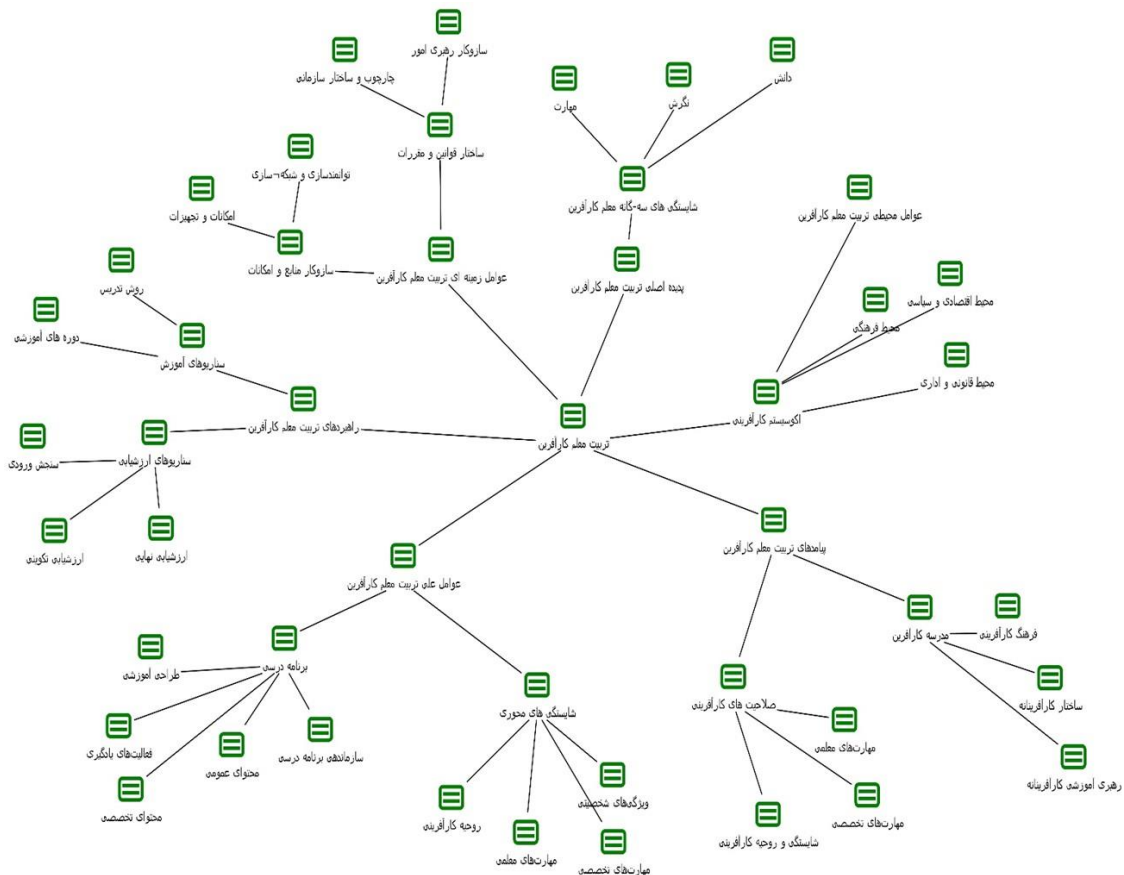
راهبردهای تربیت معلم کارآفرین از طریق غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۳۵ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه

با خبرگان، منجر به ارائه پنج مضمون سازمان‌دهنده ثانویه و دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه سناریوهای آموزش و سناریوهای ارزشیابی شد. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت. مصاحبه‌شونده کد (۱۹): «آشنایی کم معلمان و مدیران در شناخت اهمیت آموزش کارآفرینی، روش تدریس نامناسب و تأکید بر حفظیات بدون فعالیت عملی جذاب، آموزش متکی بر انباشتن حافظه، روش‌های آموزش سنتی و بر مبنای سخنرانی، نداشتن برنامه برای آموزش کارآفرینی در وزارت آموزش و پرورش، از بین رفتن خلاقیت دانش‌آموزان به‌وسیله تدریس سنتی، همه و همه از دلایل از بین خلاقیت در دانش‌آموزان و در نتیجه کاهش کارآفرینی می‌شود». مصاحبه‌شونده کد (۱۴): «زمانی که شرایطی فراهم شود که معلمان و فراگیران بتوانند افراد کارآفرین را ببینند و حتی مجلات و کتاب‌هایی که در زمینه موفقیت‌های افراد کارآفرین و تاریخچه آن تهیه کرد، می‌توان گفت که کارآفرینی نیز پرورش و رشد خواهد یافت».

جدول ۶. ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های پیامدهای تربیت معلم کارآفرین

مضامین سازمان‌دهنده اولیه	مضامین سازمان‌دهنده ثانویه	مضامین پایه
شایستگی و روحیه کارآفرینی	جرات‌مندی، مخاطره‌پذیری، برون‌گرایی، جرأت‌ورزی، اعتمادبه‌نفس، استقلال‌طلبی، خوش‌فکری، آزاداندیشی، کمال‌گرایی، استقلال فکری، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، حس جستجوگری، تفکر سیستمی، خودارزشیابی، خودتنظیم‌گری، خودتعیین‌گری، توان مذاکره	
صلاحیت‌های کارآفرینی	مهارت‌های معلمی	هنرآموزی، پژوهشگری، کار تیمی، مسلط به برنامه درسی، شایستگی فن بیان، شایستگی‌های حرفه‌ای معلم کارآفرینی
	مهارت‌های تخصصی	آشنایی با مسیر کارآفرینی، شناخت فرصت‌ها، ایده پردازی، نگرش نسبت به کار، معلم به‌عنوان مشاور کسب‌وکار، تخصص فنی حرفه‌ای، معلمان چند مهارتی، شایستگی فناوری، اطلاعات از بازار کار، ایده پردازی، انتقال تجربه زیسته، انتقال کارآفرین مشاهده‌ای، ارتباط ایده با واقعیت‌ها
	فرهنگ کارآفرینی	حمایت از کارآفرینی، جو‌گشودگی در مدارس، اعتماد متقابل، فرهنگ نقدپذیری
مدرسه کارآفرین	رهبری آموزشی کارآفرینانه	تسهیل تعامل سازنده بین مدرسه و اجتماع، فراهم کردن بسترهای لازم برای بروز نوآوری و کارآفرینی در دانش‌آموزان، راه‌اندازی نظام ایده پردازی، راه‌اندازی استارت‌آپ‌های دانش‌آموزی، راه‌اندازی بازارچه‌های کسب‌وکار، تقویت رابطه میان مدارس، دولت و صنعت
	ساختار کارآفرینانه	تدوین قوانین منقطع، مقررات ترغیب‌کننده نوآوری و کارآفرینی، وجود ساختار افقی و روابط باز بین کادر مدرسه و دانش‌آموزان، دفتر ارتباط با مراکز تولید و خدمات و بازار در مدارس

پیامدهای تربیت معلم کارآفرین از طریق غربالگری و مقوله‌بندی تعداد ۵۱ کد اولیه مستخرج از متن مصاحبه با خبرگان، منجر به ارائه شش مضمون سازمان‌دهنده ثانویه و دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه صلاحیت‌های کارآفرینی و مدرسه کارآفرین شد. نکات به‌دست آمده از مصاحبه بر احصاء این مضامین برای تربیت معلم کارآفرینی تأکید داشت. مصاحبه‌شونده کد (۳): «افراد کارآفرین به‌راحتی تسلیم نمی‌شوند و این یکی از ویژگی‌هایی است که معلم در فرایند آموزش باید آن را یاد بگیرند. این افراد راحت‌تر ریسک نموده و این ریسک وابسته به حساب و کتاب خواهد بود». مصاحبه‌شونده کد (۷): «معلمانی که در معرض آموزش کارآفرینی قرار می‌گیرند در آینده افرادی مسئولیت‌پذیر و ارزشمند برای خود و جامعه خویش خواهند بود و از یک جامعه خسته و بیکار به‌سوی یک جامعه پویا و فعال حرکت خواهد کرد. برای افراد کارآفرین هیچ غیر ممکن وجود ندارد. این افراد طبیعتاً فرصت‌های پیش‌رو را شناسایی کرده و در مسیر دستیابی به آن حرکت می‌کنند. این معلمان توانایی حل مسائل پیش‌رو را خواهند داشت». در شکل ۱ مدل پژوهش ارائه شده است.



شکل ۱. مدل پارادایمیک پژوهش (خروجی نرم‌افزار MAXQDA)

- تفسیر یافته‌ها

در تفسیر یافته‌های پژوهش، ابتدا مؤلفه‌ها و ابعاد تربیت معلم کارآفرین و سپس اولویت و اهمیت آن‌ها مورد بحث قرار گرفته است.

عوامل علی تربیت معلم کارآفرین

شامل مضامین ثانویه سازمان‌دهی برنامه درسی، محتوای عمومی، محتوای تخصصی، فعالیت‌های یادگیری، طراحی آموزشی، روحیه کارآفرینی، مهارت‌های معلمی، مهارت‌های تخصصی، ویژگی‌های شخصیتی ذیل دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه برنامه درسی و شایستگی‌های محوری ارائه شده‌اند. دستاورد این بخش از پژوهش با نتایج مطالعات یارمحمدیان و همکاران (۱۳۸۹)؛ روسکواورا و پیهکالا (۲۰۱۳)؛ و مرتضی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۶) هم‌سویی دارد. برنامه‌ریزی درسی شامل سازمان‌دهی یک سلسله فعالیت‌های یاددهی و یادگیری به‌منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده و ارزشیابی میزان تحقق این تغییرات است که عامل مهم و بی‌بدیلی در فرایند تربیت معلم کارآفرین محسوب می‌گردد. از سویی ماهیت نوآورانه و خلاقانه رویکرد کارآفرینی می‌طلبد معلم کارآفرین در راستای دستیابی به اثربخشی آموزشی از تسلط و مهارت کافی برای استفاده از الگوهای تدریس، ابزارهای کمک‌آموزشی و روش‌های مشارکت خلاقانه برخوردار باشد؛ بنابراین، تعیین و تشریح دقیق، شفاف و نظام‌مند اهداف، محتوا، رویکردهای تدریس و ارزشیابی به‌عنوان عناصر محوری برنامه درسی کارآفرینی مجهز به محتوایی از شایستگی‌های انگیزه‌دستیابی به موفقیت، تمایل به خوداتکایی، خلاقیت و نوآوری، گرایش شدید به پیش‌قدمی، ریسک‌پذیری، فرصت‌یابی، هدف‌گذاری، خودآگاهی، تسلط بر رفتار و پافشاری و مقاومت در انجام کار از عوامل اثرگذار و حیاتی بر فرایند تربیت معلم کارآفرین هستند.

پدیده اصلی تربیت معلم کارآفرین

شامل مضامین سازمان‌دهنده اولیه دانش، نگرش و مهارت ذیل مضمون سازمان‌دهنده ثانویه شایستگی‌های سه‌گانه معلم کارآفرین دسته‌بندی شدند. این بخش از دستاورد پژوهش با نتایج مطالعات کاتزانوا^۱ (۲۰۰۷)؛ فتحی و شعبانی (۱۳۸۶) و گوتام و سینگ^۲ (۲۰۱۵) همخوانی دارد. پُر واضح است که مهارت توانایی پیاده‌سازی علم در عمل است، مهارت از راه تکرار کاربرد دانش در محیط واقعی به‌دست آمده و توسعه می‌یابد، توسعه مهارت منجر به بهبود کیفیت عملکرد می‌شود و بدون آن در بسیاری از موارد معلومات به‌تنهایی اثرگذاری زیادی نخواهند داشت. تصویر ذهنی انسان چارچوبی است که میدان اندیشه و عمل وی را تبیین کرده و شکل می‌دهد.

درک انسان از پدیده‌های پیرامون خود و تصمیم‌گیری او برای عمل، بر مبنای تصویر ذهنی است. شایستگی ترکیبی از دانش، بینش و مهارت فردی است که منجر به رفتار حرفه‌ای و عملکرد اثربخش فرد می‌شود. از سویی دانش^۳ از جنس اطلاعات است و هرگونه آموزه و مطلب که به انجام درست یک کار کمک می‌کند دانش محسوب می‌شود. بینش یا نگرش نیز هر نوع بیان نظر در مورد یک شیء یا یک فرد یا یک رویداد است که در آن قضاوت و ارزیابی نهفته باشد (مستقل از مثبت یا منفی بودن آن). مهارت نیز توانایی انجام یک کار با سرعت و دقت بالا اشاره دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که آموزش کارآفرینی، تجهیز جوانان به دانش کاربردی است که شخصیت، نگرش و بینش مخاطبان را به جنبه مهارتی تبدیل می‌کند. این مطلب اساس و پایه نوآوری است که در نهایت منجر به ارزش و توسعه کارآفرینی می‌گردد و نقشی حیاتی در توسعه دارد. در این موقعیت، ایفای نقش معلم به‌عنوان تسهیل‌گر مستلزم آموزش و توسعه حرفه‌ای است.

عوامل زمینه‌ای تربیت معلم کارآفرین

شامل مضامین ثانویه سازوکار رهبری امور، چارچوب و ساختار سازمانی، امکانات و تجهیزات، توانمندسازی و شبکه‌سازی ذیل دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه ساختار قوانین و مقررات و سازوکار منابع و امکانات ارائه شده‌اند. دستاورد این بخش از پژوهش با نتایج مطالعات دو و همکاران^۴ (۲۰۲۱) و نتایج مطالعه مرکزالمیری (۱۳۹۵) هم‌سو است. توسعه تربیت معلم کارآفرینی مستلزم دغدغه‌مندی و ساختارمندی سازوکارهای سازمانی آن است. سازمان‌ها باید درصدد شناسایی عوامل توسعه کارآفرینی و نهادینه‌سازی آن بوده و شرایط مناسبی برای کارآفرینی و آموزش آن ایجاد نمایند. تغییر و تبادل اجتماعی، شکل‌گیری ارزش‌های اجتماعی، آماده‌سازی فراگیران برای حضور در محیط کار، ایجاد مراکز رشد و پارک‌های علم و فناوری دانش‌آموزی، تعامل حداکثری با جامعه و صنعت برای حل مسائل واقعی، توسعه فرهنگ ارزش‌آفرین کار و تولید سرمایه، مستلزم بهره‌مندی ساختار تعلیم و تربیت از رهبری مولد، امکانات و تجهیزات مؤثر و سرمایه‌های آموزشی توانمند است. مادامی که معلمان کارآفرینی به‌عنوان دستیاران نظام آموزشی و نیمه‌فعال عمل کنند و انگیزه مشارکت آن‌ها در فرایندها و برنامه‌ها از هدف کارآفرینی دور باشد دستاوردهای مورد انتظار حاصل نخواهد شد. رفع زبان مبهم و دشوار قانون، مقررات‌گذاری بدون ملاحظه کافی و آگاهی از نظام حقوقی موجود، رویه قانون‌گذاری پراکنده و اصلاح مکرر قوانین و مقررات، از جمله عوامل زمینه‌ای مورد انتظار برای توسعه امر است.

عوامل محیطی تربیت معلم کارآفرین

شامل مضامین ثانویه محیط فرهنگی، محیط اقتصادی و سیاسی و محیط قانونی و اداری بودند که ذیل مضمون سازمان‌دهنده

1. Kutzhanova
2. Gautam & Singh
3. Knowledge
4. Du et al.

اولیه اکوسیستم کارآفرینی ارائه شده‌اند. دستاورد این بخش از پژوهش با نتایج مطالعات موسوی بازرگانی، ۱۳۹۰؛ شریفی و جوادی، ۱۳۹۶ هم‌سو است. عوامل محیطی شرایط و چارچوبی هستند که بر کم و کیف فرصت‌های کارآفرینی و نیز ظرفیت افراد برای کارآفرینی اثرگذارند. ظرفیت افراد برای کارآفرینی متأثر از دو عامل گرایش به کارآفرینی و توان کارآفرینی و احتمال کارآفرینی افراد در یک جامعه تابعی از تأثیرات عوامل محیطی است.

محیط شامل تمامی عوامل، متغیرها و پارامترهایی است که امکان کنترل و تغییر آن‌ها توسط کارآفرین وجود ندارد. محیط فرهنگی، مجموعه‌ای از باورها، آداب، رسوم و رفتار مشترک جامعه‌ای است که فرد (کارآفرین) را دربر گرفته است و بُعد مهمی از بستری است که کارآفرینان در آن فعالیت می‌کنند. چندین مؤلفه محیط فرهنگی به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر تمایل افراد در بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینانه تأثیرگذارند از جمله ارزش‌ها و هنجارها، سرمایه فرهنگی ناملموس، اخلاق، اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی. از سویی قوانین و مقررات، سیاست‌ها و برنامه‌های مرتبط با عرصه‌های متنوع محیطی از جمله محیط سیاسی و اقتصادی و قوانین مرتبط با آن‌ها برای آزادی و استقلال عملکردی عوامل و افراد ذی‌نقش در عرصه تربیت معلم کارآفرینی بر تسریع و یا توقف فرایندهای تربیت معلم کارآفرین اثری آشکار دارند.

راهبردهای تربیت معلم کارآفرین

شامل مضامین ثانویه روش تدریس، دوره‌های آموزشی، سنجش ورودی، ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی نهایی هستند که ذیل دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه سناریوهای آموزش و سناریوهای ارزشیابی ارائه شده‌اند. دستاورد این بخش از پژوهش با نتایج مطالعات خسروچردی (۱۳۸۵)؛ آراتی و پانوس کاسترو^۱ (۲۰۲۰) هم‌سو است. ایجاد فرصت پرورش یا تربیت توسط معلم کارآفرینی به‌عنوان جریان منظم و مستمر هدایت رشد جسمانی، شناختی، اخلاقی و اجتماعی ضمن تحقق رشد همه‌جانبه شخصیت فراگیر در جهت کسب و درک معارف بشری و هنجارهای مورد پذیرش جامعه باید زمینه‌ساز شکوفا شدن استعدادهای خلاقانه و کنجکاوانه باشد و این امر خود مستلزم کاربست الگوهای مؤثر و خلاقانه تدریس و ارزیابی از دستاوردهای بدیع و متفاوت آن است. در این راستا نقش معلم به‌عنوان مؤثرترین عامل شکل‌دهنده جو کلاس و مهم‌ترین عامل پرورش خلاقیت دانش‌آموزان بی‌بدیل است. معلم می‌تواند با کاربست روش‌های تدریس اثربخش در کلاس و ارزیابی ساختاریافته از آموخته‌های فراگیران در راهبری راهبردهای تربیت، نقشی محوری داشته باشد.

پیامدهای تربیت معلم

شامل مضامین ثانویه شایستگی و روحیه کارآفرینی، مهارت‌های معلمی، مهارت‌های تخصصی، فرهنگ کارآفرینی، رهبری آموزشی کارآفرینانه، ساختار کارآفرینانه ذیل دو مضمون سازمان‌دهنده اولیه صلاحیت‌های کارآفرینی و مدرسه کارآفرین سازمان‌دهی شده‌اند. دستاورد این بخش از پژوهش با نتایج مطالعات دوجی و سیکولا-لینو (۲۰۱۸) و آراتی و پانوس کاسترو (۲۰۲۰) هم‌سو است. خلاق بودن، ذهن باز، نوآور، پرشور، باانگیزه، سخت‌کوش، ریسک‌پذیر، توانایی غلبه بر چالش‌ها؛ داشتن ابتکار عمل؛ فعال بودن، بازیگران تیمی، سازمان‌دهی‌کننده، دارای پشتکار، دارای مهارت‌های رهبری، مهارت‌های ارتباطی، توانایی سازگاری، داشتن نگرش مثبت و تصمیم‌گیرنده بودن موقعیت‌های آنی، بهبود شایستگی، تسلط بر زبان خارجی، افزایش آگاهی و درک سایر فرهنگ‌ها، کسب شایستگی کارآفرینی از ویژگی معلمان کارآفرینی است.

بیشتر پژوهش‌های عرصه کارآفرینی آموزشی در زمینه برنامه درسی، تربیت معلم، اقتصاد و بیکاری و ویژگی

کارآفرینان و اهمیت معلمان است. از سویی موفقیت آموزش کارآفرینی در مدارس حاصل مشارکت همه‌جانبه ذینفعان، رهبری مدرسه و دیدگاه کارآفرینانه در مدرسه است. جو کارآفرینانه در مدرسه که دارای مشخصه‌هایی از جمله روابط سازمانی منعطف، دسترسی آزادانه به اطلاعات و حامی کارآفرینی بودن در مدرسه دارای اثر مهمی بر پرورش و توسعه شایستگی‌های کارآفرینانه دانش‌آموزان دارد.

همچنین بررسی و ارزیابی وضعیت اولویت ابعاد تربیت معلم کارآفرین نظام تعلیم و تربیت ایران شامل؛ عوامل علی، پدیده اصلی، عوامل زمینه‌ای، عوامل محیطی، راهبردها و پیامدها نشان داد، مضامین اولیه «عوامل علی» با تعداد ۷۷ ارجاع و «پدیده اصلی» با تعداد ۲۶ ارجاع، از کمترین و بیشترین اولویت در ابعاد پنج‌گانه تربیت معلم کارآفرین برخوردار بودند. با این حال، از آنجا که تعداد ارجاعات به‌تنهایی برای قضاوت در خصوص اولویت و اهمیت یک مقوله کافی نیست بنابراین برای لحاظ کردن وزن و تأکیدی که خبرگان برای هر یک از ابعاد و مؤلفه‌ها قائل شده‌اند، از معادله ضریب اهمیت شانون نیز استفاده شده است. با لحاظ نمودن تأکید و وزن نظرات خبرگان رویکرد اولویت‌بندی مضامین با منطق ریاضی و عینی و با اعتبار سنجیده ارائه گردید.

بدین ترتیب در پژوهش حاضر برای اولین بار از روش پدیدارشناسی و مصاحبه با خبرگان به‌منظور شناسایی مضامین تربیت معلم کارآفرین استفاده شد. در نهایت با عنایت به دستاوردهای پژوهش پیشنهادهای مدیریتی و پژوهشی آتی ذیل ارائه شده است.

• با توجه به بعد عوامل علی و پدیده اصلی تربیت معلم کارآفرینی، پیشنهاد می‌شود آموزش و پرورش با تعریف چهارچوبی نظام‌مند به حمایت و توسعه برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزش کارآفرینی همت جدی بگمارد. همچنین در تربیت معلم کارآفرینی تنها به بعد دانشی، یعنی آموزش‌های نظری، تکیه نشود، بلکه ابعاد نگرشی و توانشی مورد توجه و توسعه جدی قرار بگیرد. از جمله یافته‌های بسیار ارزشمند این تحقیق، پیوستگی و ارتباط عمودی آموزش کارآفرینی است؛ بنابراین، متولیان و سیاست‌گذاران آموزش باید آموزش کارآفرینی را از سنین کودکی مورد توجه قرار داده و تا دانشگاه آن را ادامه دهند. آموزش کارآفرینی در خلأ اتفاق نخواهد افتاد، بلکه باید متناسب با نیازهای ملی و فراملی انجام شود؛ بنابراین، مسئولان آموزش و پرورش باید آمایش سرزمینی را به‌صورت جدی مورد توجه قرار دهند. از سویی با توجه به دستاورد این بخش از پژوهش پیشنهاد می‌گردد برای معلمان صاحب ایده‌ها و صلاحیت‌های معلمی کارآفرینی در راستای توسعه مهارت‌های کارآفرینانه، امکانات و تجهیزات آموزشی فراهم شده و در مناسبات ملی آموزشی از آن‌ها تقدیر به عمل آید.

• با توجه به دستاورد بعد عوامل زمینه‌ای و محیطی تربیت معلم کارآفرینی پیشنهاد می‌گردد، ابتدا در سطح عالی، مدیران و اعضای هیأت امنای و رئیسه دانشگاه‌های فرهنگیان و تربیت دبیر شهید رجایی در خصوص اجرای این مدل حصول توافق و اجماع صورت پذیرد و پس از آن سایر مراحل نظیر بسط و عملیاتی نمودن یافته‌ها و بهره‌گیری از مشاوران مناسب در این زمینه انجام گیرد. همچنین با توجه به اینکه، کارآفرینی، آموزش کارآفرینی و توسعه کارآفرینی و مباحثی با محوریت آن، موضوعی است فرهنگی بنابراین تعامل، مشارکت و همکاری همه آحاد جامعه و همه حوزه‌های مختلف کشور را می‌طلبد تا این موضوعات در جامعه محقق شود. در راستای دستاورد پژوهش در این ابعاد، هماهنگی بین بخشی یکی دیگر از یافته‌های ارزشمند پژوهش حاضر است؛ بنابراین، لازم است متولیان و سیاست‌گذاران تربیت معلم با سایر بخش‌ها و نهادها همچون شهرداری‌ها، بانک‌ها و وزارت کار، سازمان‌های خدماتی و تولیدی و صنعتی تفاهم‌نامه‌هایی را جهت تسهیل حرکت دانشجویان تربیت معلم کارآفرینی منعقد نمایند. تربیت معلم و دستگاه تعلیم و تربیت در راستای نهادینه نمودن فرهنگ کارآفرینی، باید با سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، از جمله رسانه ملی جهت آموزش، تبلیغات و فرهنگ‌سازی همکاری و مشارکت و تعامل نزدیکی

داشته باشند.

• با توجه به دستاورد بعد راهبردها و پیامدهای تربیت معلم کارآفرینی پیشنهاد می‌گردد، در این فرایند بر کاربرد شیوه‌های مختلف آموزش از جمله روش کارگاهی، روش تطبیقی و یادگیری اجتماعی تأکید شود. برنامه‌های توانمندسازی حرفه‌ای حوزه‌های مربوطه و تبیین وظایف، نظارت و ارزشیابی بر انجام درست آن و همچنین بهبود مستمر این فرایند باید به‌طور جدی و عملی در دستور کار قرار گیرد. همچنین واحدی جهت سیاست‌گذاری، اجرا و نظارت و ارزشیابی و شروع و پیگیری مراحل و گام‌های مدل تربیت معلم کارآفرینی برای بهبود و کیفیت‌بخشی به فرایندها در دانشگاه‌های تربیت معلم تأسیس گردد. به‌عنوان پیامد مدل تربیت معلم کارآفرینی، فارغ‌التحصیلان تربیت معلم کارآفرینی یا دبیران کارآفرینی باید توسط دستگاه تعلیم و تربیت کشور برنامه‌های توسعه‌ی حرفه‌ای مستمر داشته باشند. همچنین تربیت دانش‌آموز کارآفرین و ایجاد مدرسه کارآفرین باید در اولویت برنامه‌های دستگاه تعلیم تربیت کشور باشد. همچنین از جمله مؤلفه‌های رشد و توسعه‌ی کارآفرینی داشتن جامعه‌ای سالم و دور از فساد اقتصادی و داشتن اقتصاد مردمی است بنابراین به‌عنوان مقوله‌ای حیاتی برای اقتصاد کشور به کلیه متصدیان پیشنهاد دارد تا در این امر تلاش شبانه‌روزی و بی‌وقفه نمایند. امنیت سیاسی و اقتصادی در ترسیم آینده روشن برای کارآفرینی بسیار حائز اهمیت است؛ بنابراین، لازم است دولت در برقراری ارتباط مولد با سایر کشورها، داشتن جامعه‌ای سالم و دور از فساد اقتصادی و داشتن اقتصاد مردمی اهتمام ورزد.

در زمینه پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی موارد به شرح ذیل پیشنهاد می‌گردد؛ ۱- پژوهش حاضر در خصوص الزامات تربیت معلم کارآفرینی به‌صورت کیفی انجام شده است، پیشنهاد می‌شود دستاورد الگو و نتایج تجربی پژوهش، در قالب مطالعات میدانی و به‌صورت طولی انجام شود. ۲- در راستای تقویت دستاوردهای پژوهش حاضر پیشنهاد می‌گردد، پژوهشگران آتی، مطالعاتی را با محوریت کارآفرینی آموزشی و نقش آن در توسعه نگرش و اقدامات تربیت معلم کارآفرینی انجام دهند. ۳- برای افزایش تعمیم‌پذیری نتایج پژوهش حاضر به پژوهشگران آتی پیشنهاد می‌گردد، به‌صورت تطبیقی به مطالعه و بررسی الزامات تربیت معلم کارآفرینی در کشورهای منتخب بپردازند. مهم‌ترین محدودیت این پژوهش دشواری شناسایی خبرگان این عرصه و همراهی و همکاری ایشان با پژوهش بود.

منابع

- آهنچیان، محمدرضا؛ قروه، داود (۱۳۹۸). کارآفرینی آموزشی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین (سمت) پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- اجاقی، صبا؛ رضایی، بیژن؛ نادری، نادر؛ جعفری، حبیب (۱۳۹۵). ارائه الگوی مفهومی مؤلفه‌های خرد و کلان نظام آموزش کارآفرینی. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۳ (۴)، ۱۲-۱.
- پارسا، عبدالله؛ شیخ، رقیه (۱۳۹۷). بررسی تأثیر آموزش کارآفرینی بر پرورش استعداد کارآفرینی هنرجویان هنرستان‌های دولتی کار و دانش شهر اهواز. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴، پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت، تهران.
- جعفری‌مقدم، سعید؛ فخارزاده، آرزو سادات (۱۳۹۰). توسعه کتاب نگرش کارآفرینانه در کتاب‌های درسی دوره دبستان (مطالعه موردی: کتاب‌های فارسی دوره دبستان). توسعه کارآفرینی، ۳ (۱۱)، ۴۷-۶۶.
- سعادت، ابراهیم؛ حیدری، حسین؛ سعادت، اسماعیل؛ نوده، حسن (۱۳۹۴). نقش مراکز تربیت معلم در توسعه کارآفرینی. کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی با رویکرد بومی - اسلامی و با تأکید بر پژوهش‌های نوین.
- سبزه، بتول (۱۳۹۴). طراحی الگوی برنامه درسی کارآفرینی برای کودکان پیش از دبستان و ارزشیابی آن از دیدگاه متخصصان

- برنامه درسی، کارآفرینی و مربیان. *مطالعات پیش‌دبستانی و دبستان*، ۱ (۱)، ۱۶۰-۱۴۰.
- سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش (۱۳۹۰). *سند تحول بنیادین نظام آموزش و پرورش تدوین شده با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی وزارت آموزش و پرورش*.
- شجاعی، عبدالعارف؛ عارفی، محبوبه؛ فتحی واجارگاه، کوروش؛ شمس مورکانی، غلامرضا (۱۳۹۸). طراحی الگوی شایستگی‌های برنامه درسی کارآفرین‌محور در رشته علوم تربیتی. *سیاست علم و فناوری*، ۱۱ (۱)، ۸۸-۷۷.
- شریفی، هما؛ جوادی، شاهین (۱۳۹۶). محیط فرهنگی و رقابت‌پذیری در ایران. *گزارش دبیرخانه کمیسیون‌های تخصصی و امور نمایندگان اتاق در مجامع و شوراها*.
- عزیزی، محمد؛ گودرزی، علی (۱۳۹۵). شناسایی شایستگی‌های کلیدی مربیان کسب‌وکار. *توسعه کارآفرینی*، ۹ (۲)، ۳۱۷-۳۳۶.
- فتحی، ناصر؛ شعبانی راوری، علیرضا (۱۳۸۶). *الگوی علمی و تجربی پرورش مدیران آینده سایپا*. مروارید پنهان.
- محمدپور، احمد؛ تورانی، حیدر؛ عبدالهی، بیژن (۱۳۹۹). ارائه الگوی مفهومی برای تربیت دانشجومعلم کارآفرین در دانشگاه فرهنگیان. *فصلنامه مدیریت بر آموزش سازمان‌ها*، ۹ (۲)، ۳۲۳-۳۴۶.
- مرتضی‌نژاد، نیلوفر؛ عطاران، محمد؛ حسینی‌خواه، علی؛ عباسی، عفت (۱۳۹۶). بررسی عناصر طراحی برنامه درسی کارآفرینی بر اساس رویکرد تطبیقی. *مطالعات برنامه درسی*، ۱۲ (۴۴)، ۸۰-۴۹.
- مرکزالمیری، احمد (۱۳۹۵). مفهوم مقررات دست و پاگیر و تبیین آثار آن بر محیط کسب‌وکار. *نشریه مجلس و راهبرد*، ۲۳ (۸۷)، ۱۶۳-۲۰۰.
- موسوی بازرگانی، جلال (۱۳۹۰). کارآفرینی فرهنگی در تهران (بررسی موانع و سیاست‌های مناسب). اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران، تهران، جامعه و فرهنگ.
- نجفی هزارجریبی، حبیب‌الله؛ اشرفی، سکینه (۱۳۹۶). شناسایی نشانگان کارآفرینی معلمان و ارزیابی وضع موجود آن. *خانواده و پژوهش*، ۱۴ (۴)، ۲۸-۷.
- یارمحمدیان، محمدحسین؛ بهرامی، سوسن؛ فروغی ابری، احمدعلی (۱۳۸۹). مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی. تهران: صهبای دانش و دانشگاه علوم پزشکی اصفهان.

References

- Ahmed, T., Chandran, V. G. R., Klobas, J. E., Liñán, F., & Kokkalis, P. (2020). Entrepreneurship education programmes: How learning, inspiration and resources affect intentions for new venture creation in a developing economy. *The International Journal of Management Education*, 18 (1), 100327.
- Arruti, A., Paños-Castro, J. (2020). International Entrepreneurship Education for Pre-Service Teachers: A Longitudinal Study. *Education & Training*, 62 (7-8), 825-841.
- Bischoff, K., Volkman, C. K., & Audretsch, D. B. (2018). Stakeholder collaboration in entrepreneurship education: An analysis of the entrepreneurial ecosystems of European higher educational institutions. *The Journal of Technology Transfer*, 43 (1), 20-46.
- Fayolle, A., & Degeorge, J. M. (2006). Attitudes, intentions, and behaviour: New approaches to evaluating entrepreneurship education. *International Entrepreneurship Education, Issues and Newness*, 74-89.
- Fayolle, A., & Gailly, B. (2008). From craft to science, Teaching models and learning processes in entrepreneurship education. *Journal of European Industrial Training*, 32 (7), 569-593.
- Fayolle, A., & Gailly, B. (2015). The impact of entrepreneurship education on entrepreneurial attitudes and intention: Hysteresis and persistence. *Journal of Small Business Management*, 53 (1), 75-93.
- Fayolle, A., Gailly, B., & Lassas-Clerc, N., (2006). Assessing the impact of entrepreneurship education programmes: a new methodology. *Journal of European Industrial Training*, 30 (9), 701-720.

- Gautam, M. K., & Singh, S. K. (2015). Entrepreneurship Education: concept, characteristics & implications for teacher Education. *Shaikshik Parisamvad (An International Journal of Education)*, 5 (1), 21-35.
- Klandt, H., & Volkmann, C. (2006). Development and prospects of academic entrepreneurship education in Germany. *Higher Education in Europe*, 31 (2), 195-208.
- Kutzhanova, N. (2007). *Entrepreneurial skill development and how best to assist entrepreneurs: Policy implications for enterprise development practice [Thesis]*. Louisville, KY: University of Louisville; 2007.
- Kyrö, P., & Carrier, C. (2005). *The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context*. University of Tampere, Faculty of Education, Research Centre for Vocational and Professional Education.
- Lio, M., Fayolle, A., & Van Gelderen, M. (2011). Entrepreneurship Education at the Crossroads: Challenging Taken-for-Granted Assumptions and Opening New Perspectives. *Journal of management inquiry*.
- Nabi, G., Liñán, F., Fayolle, A., Krueger, N., & Walmsley, A. (2017). The impact of entrepreneurship education in higher education: A systematic review and research agenda. *Academy of Management Learning & Education*, 16 (2), 277-299.
- Nabi, G., Walmsley, A., Liñán, F., Akhtar, I., & Neame, C. (2018). Does entrepreneurship education in the first year of higher education develop entrepreneurial intentions? The role of learning and inspiration. *Studies in Higher Education*, 43 (3), 452-467.
- Parker, S. C. (2018). *The economics of entrepreneurship*. Cambridge University Press.
- Ruskovaara, E., & Pihkala, T. (2013). *Teachers implementing entrepreneurship education: classroom practices*. Education+ training.

